

เป็นไป. บทแห่งทิฏฐิทั้งหลาย ชื่อว่าอริมุตติบท อธิบายว่า ถ้อยคำที่แสดงทิฏฐิ. แห่งอริมุตติบทเหล่านั้น.

บทว่า ทิฏฐิโวรหारा อภิญญาสัจฉิกิริยา ความว่า เพื่อประโยชน์แก่การรู้แล้วทำให้ประจักษ์. บทว่า วิสสารโท ได้แก่ ถึงโสมนัสที่ประกอบด้วยกาย. บทว่า ตตฺถ ได้แก่ในธรรมเหล่านั้น. บทว่า เตลฺลํ เตลฺลํ ตถา ตถา ชมฺมํ เทเสตุ ความว่า เพื่อทรงรู้อาสยะ อริยาศัยที่ดีของเหล่าสัตว์นั้นๆ ผู้มีทิฏฐิ หรือนอกจากนี้ แล้วทรงแสดงธรรมโดยประการนั้นๆ. บทว่า หีนํ วา หีนนฺติ ญสฺส ต ความว่า หรือจักรู้ธรรมแล้วว่าเป็นธรรมแล้ว. บทว่า ฌาตยฺยํ แปลว่า ฟังรู้. บทว่า ทิฏฺฐยฺยํ แปลว่า ฟังเห็น. บทว่า สจฺฉนฺตยฺยํ แปลว่า ฟังทำให้แจ้ง. บทว่า ตตฺถ ตตฺถ ยถาภูตญาณํ ได้แก่ ญาณที่รู้ตามความเป็นจริงในธรรมนั้น ทรงแสดงพระสัพพัญญุตญาณอย่างนี้แล้ว เมื่อทรงแสดงพระทศพลญาณอีก จึงตรัสว่า ทสยิ นานิ เป็นต้น. จริงอยู่ แม้พระทศพลญาณ ก็คือพระญาณที่รู้ตามความเป็นจริงในธรรมนั้น ๆ นั่นเอง.

จบอรรถกถาอริมุตติสูตรที่ ๒

๓. กายสูตร

ว่าด้วยธรรมที่ละด้วยกายวาจาไม่ได้ แต่ละได้ด้วยปัญญา

[๒๓] คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยกาย มิใช่ด้วยวาจา มีอยู่ ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยวาจา มิใช่ด้วยกาย มีอยู่ ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ฟังเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้ มีอยู่ คู่ก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยกาย มิใช่ด้วยวาจาเป็นไฉน

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ต้องส่วนอาบัติไร ๆ อันเป็นอกุศลด้วยกาย เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญูไคร่ครวญแล้ว ได้กล่าวกะภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุเป็นผู้ต้องแล้วซึ่งส่วนอาบัติไร ๆ อันเป็นอกุศลด้วยกาย เป็นการดีหนอ ที่ท่านผู้มีอายุจงละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต ภิกษุนั้นอันเป็นเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญูไคร่ครวญแล้ว ว่ากล่าวอยู่ ย่อมละกายทุจริต บำเพ็ญกายสุจริต ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ เรียกว่าอันบุคคลพึงละด้วยกาย มิใช่ด้วยวาจา.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยวาจา มิใช่ด้วยกายเป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ต้องส่วนอาบัติไร ๆ อันเป็นอกุศลด้วยวาจา เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญูไคร่ครวญแล้ว ได้กล่าวกะภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุเป็นผู้ต้องแล้วซึ่งส่วนอาบัติไร ๆ อันเป็นอกุศลด้วยวาจา เป็นการดีหนอ ที่ท่านผู้มีอายุจงละวจีทุจริต บำเพ็ญวจีสุจริต ภิกษุนั้นอันเป็นเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายผู้เป็นวิญญูไคร่ครวญแล้ว ว่ากล่าวอยู่ ละวจีทุจริต บำเพ็ญวจีสุจริต ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ธรรมเหล่านี้ เรียกว่าอันบุคคลพึงละด้วยวาจา มิใช่ด้วยกาย.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมอันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ละด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้ เป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โลภะอันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้ โทสะ... โมหะ... โกรธ... อุปนาหะ... มักะ... ปาสาสะ... มัจฉริยะ... ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความริษยา

อันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ความริษยาอันชั่วช้าเป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย คฤหบดีถือบุตรแห่งคฤหบดีในโลกนี้ ย่อมสมบรูณ์ด้วยข้าวเปลือก เงินหรือทอง ทาสหรือคนเข้าไปอาศัยของคฤหบดี หรือบุตรแห่งคฤหบดีผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ คฤหบดีหรือบุตรแห่งคฤหบดีนี้ ไม่พึงสมบรูณ์ด้วยทรัพย์ ข้าวเปลือก เงินหรือทอง อนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์เป็นผู้ได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และภัสัขบริวาร อันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ สมณะหรือพราหมณ์ผู้ใดผู้หนึ่ง ย่อมคิดอย่างนี้ว่า โอหนอ ท่านผู้มีอายุนี้ ไม่พึงได้จีวร บิณฑบาต เสนาสนะ และภัสัขบริวารอันเป็นปัจจัยแก่คนไข้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าความริษยาอันชั่วช้า ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความริษยาอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วยวาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงจะได้ ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย ก็ความปรารถนาอันชั่วช้าเป็นไฉน ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ไม่มีศรัทธา ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มิศรัทธา เป็นผู้ทุศีล ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มิศีล เป็นผู้ได้สดับน้อย ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้ได้สดับมาก เป็นผู้มีความยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ย่อมปรารถนาว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นชอบสงัด เป็นผู้เกียจคร้าน ย่อมปรารถนา คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้

ปรารภความเพียร เป็นผู้มีสติหลงลืม ย่อมปรารภว่า คนทั้งหลาย
พึงรู้เราว่า เป็นผู้มีสติตั้งมั่น เป็นผู้มีใจไม่ตั้งมั่น ย่อมปรารภว่า
คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มีใจตั้งมั่น เป็นผู้มีปัญญาทรม ย่อม
ปรารภว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มีปัญญา เป็นผู้ยังไม่สิ้น
อาสวะ ย่อมปรารภว่า คนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้สิ้นอาสวะ
ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าความปรารภอันชั่วช้า ดูก่อนภิกษุ
ทั้งหลาย ความปรารภอันชั่วช้า อันบุคคลพึงละด้วยกายไม่ได้ ด้วย
วาจาไม่ได้ พึงเห็นชัดด้วยปัญญาแล้วจึงละได้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย หากว่าโลภะครอบงำภิกษุนั้นเป็นไป หากว่า
โทสะ โมหะ โภคะ อุปาทาหะ มกฺขะ ปาสาสะ มัจฉริยะ ความริษยา
อันชั่วช้า ความปรารภอันชั่วช้า ครอบงำภิกษุนั้นเป็นไป ภิกษุนั้น
อันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลภะย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุ
นี้หารู้ฉันทนั้นไม่ เพราะฉะนั้น โลภะจึงครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ โทสะ
โมหะ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารภอันชั่วช้า ย่อมไม่มีแก่
ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้หารู้ฉันทนั้นไม่ เพราะฉะนั้น โทสะ
โมหะ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารภอันชั่วช้า จึงครอบงำ
ท่านผู้มีอายุนี้.

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย หากว่าโลภะไม่ครอบงำภิกษุนั้นเป็นไป หาก-
ว่าโทสะ โมหะ... ความริษยาอันชั่วช้า ความปรารภอันชั่วช้า ย่อม
ไม่ครอบงำภิกษุนั้นเป็นไป ภิกษุนั้นอันบุคคลพึงรู้อย่างนี้ว่า โลภะย่อม
ไม่มีแก่ท่านผู้รู้ ฉันทใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อมรู้ชัด ฉันทนั้น เพราะฉะนั้น
โลภะจึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้ โทสะ โมหะ... ความริษยาอันชั่วช้า

ความปรารถนาอันชั่วช้า ย่อมไม่มีแก่ท่านผู้รู้ จันใด ท่านผู้มีอายุนี้ย่อม
รู้ จันนั้น เพราะฉะนั้น โทสะ โมหะ... ความริษยาอัน ชั่วช้า ความ
ปรารถนาอันชั่วช้า จึงไม่ครอบงำท่านผู้มีอายุนี้.

จบกายสูตรที่ ๓

อรรถกถากายสูตรที่ ๓

กายสูตรที่ ๓ พึงทราบวินิจฉัยดังต่อไปนี้.

บทว่า อาปนโน โหติ กญฺจิกาย เทสฺ ความว่า เป็นผู้ต้องส่วน
แห่งอาบัติบางอย่าง. บทว่า อนุวิจฺจ ได้แก่ เข้าไปพิจารณา คือครอบคอบ
แล้ว. บทว่า กายทฺถจฺจริตํ ได้แก่ กายทฺถจฺจริต ๓ อย่าง. บทว่า
วจฺจิทฺถจฺจริตํ ได้แก่ วจฺจิทฺถจฺจริต ๔ อย่าง. บทว่า ปาปิกา อิสฺสา ได้แก่
ความริษยาอันทราม. บทว่า ปญฺญา ย ทิสฺวา ทิสฺวา ได้แก่ มองเห็น
แล้วพึงละเสียด้วยมรรคปัญญา พร้อมด้วยวิปัสสนา. บทว่า อิหฺมคติ
แปลว่า สำเร็จพร้อม. บทว่า อุปวาตสฺส ได้แก่ ผู้เข้าไปอาศัยอยู่. บทว่า
อภิกฺขุ ได้แก่ ครอบงำย่ำยี. บทว่า อิริยติ ได้แก่ เป็นไป. ในพระสูตร
นี้ ตรัสมรรคพร้อมด้วยวิปัสสนา.

จบอรรถกถากายสูตรที่ ๓

๔. มหาจุณสูตร

ว่าด้วยพระมหาจุณทะสอนภิกษุ

[๒๔] สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาจุณทะ อยู่ที่ชาตวัน ในแคว้นเจตี
ณ ที่นั้นแล ท่านพระมหาจุณทะ เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูก่อนอาวุโส ภิกษุ